

ક્લાઇમેટ ચેન્જ અને આરોગ્યનો પડકાર

■ રાજીવ કે. ગુપ્તા

તા જેતરનાં સંશોધનોએ ક્લાઇમેટ ચેન્જની આપણા આરોગ્ય પર કેવી અસર થઈ રહી છે, તે અંગેની સમજ વધારી આપી છે. એક અંદાજ મુજબ પછાત દેશોમાં દર વર્ષે ક્લાઇમેટ ચેન્જને કારણે સર્જાતી સ્થિતિઓને કારણે આશરે દોઢ લાખ લોકો મૃત્યુ પામે છે. ૨૦૩૦ સુધીમાં તો આ આંકડો ઘણો મોટો થઈ જવાનો અંદાજ મંડાઈ રહ્યો છે. ક્લાઇમેટ ચેન્જને કારણે થતી બીમારીઓને મુખ્યપણે ચાર વિભાગોમાં વિભાજિત કરી શકાય, જેમ કે ખોરાક અને પાણીજન્ય બીમારીઓ, મચ્છરજન્ય બીમારીઓ, કુદરતી આફતો અને છેલ્લે કુપોષણનું જોખમ. ક્લાઇમેટ ચેન્જનો સૌથી વધુ ખતરો નાના ટાપુઓ, દરિયાકાંઠે આવેલા વિસ્તારો, મેગા સિટી અને વિકસિત દેશોના દરિયાકાંઠાના વિસ્તારોમાં વસતા લોકો પર મંડરાઈ રહ્યો છે. સમાજના નબળા વર્ગો જેમના સુધી આરોગ્ય સુવિધાઓ પહોંચતી નથી, તેઓ પણ ક્લાઇમેટ ચેન્જની ખરાબ અસરોનો ભોગ બની રહ્યા છે.

એક એવી ધારણા પણ ધીરે ધીરે બંધાઈ છે કે મચ્છરોની હદ (મચ્છરોની જેટલી ઊંચાઈ સુધીની પહોંચ હોય) વધતી જાય છે. નૈરોબી અને હરારે જેવાં ઘણાં શહેરો, જ્યાં આજસુધી મચ્છરોની પહોંચ નહોતી ત્યાં પણ હવે મચ્છરજન્ય બીમારીઓનો ઉપદ્રવ વધતો જાય છે. તેથી ક્લાઇમેટ ચેન્જને કારણે હવે દરિયાની સપાટીથી ૧૮૦૦ મીટર ઊંચાઈએ આવેલા વિસ્તારોમાં પણ મેલેરિયા જેવી મચ્છરજન્ય બીમારીઓ લોકોને ભરડામાં લઈ શકે છે. ભારતમાં પણ ઘણાં રાજ્યોમાં જ્યાં મેલેરિયાનો ઉપદ્રવ માંડ ચોમાસા પૂરતો રહેતો હતો, ત્યાં હવે મેલેરિયાની બીમારી બારેમાસ જોવા મળતી થઈ ગઈ છે. ગુજરાતની વાત કરીએ તો ગુજરાતમાં ચોમાસા દરમિયાન મેલેરિયાનો ઉપદ્રવ જોવા મળતો હતો, તેને બદલે હવે આખું વર્ષ મેલેરિયા માથું ઊંચકતો રહે છે. હાલમાં, ગુજરાતમાં મેલેરિયા, ડેન્ગ્યુ, ચિકનગુનિયા જેવી બીમારીઓ મોટા ભાગે ચોમાસા દરમિયાન અને ચોમાસા પછી જોવા મળતી હતી, જ્યારે ઉનાળા અને શિયાળામાં પ્રમાણમાં શાંતિ રહેતી હતી, પરંતુ હવે જે ઝડપે ક્લાઇમેટ ચેન્જની અસર વધતી જણાય છે, ત્યારે આપણે હવે આ બધી

બીમારીઓ બારેમાસ સામનો કરવા માટે આરોગ્ય તંત્રને સાબરું રાખવું પડશે.

ક્લાઇમેટ ચેન્જને કારણે ૨૦૩૦ સુધીમાં ડાયરિયા (ઝાડા-ઊલટી)ના કેસ ૧૦ ટકા સુધી વધી શકે છે. સમગ્ર વિશ્વમાં ઊંચું તાપમાન, હીટ વેવ અને અન્ય આત્યંતિક મોસમોને કારણે પાક નિષ્ફળ જઈ રહ્યા છે અને પાણીની અછત સર્જાઈ રહી છે, તેને કારણે કુપોષણના બનાવો પણ વધી રહ્યા છે. એક અંદાજ મુજબ એક ડિગ્રી તાપમાન વધવાને કારણે ઘઉં, ચોખા વગેરે જેવા ધાન્ય પાકોના ઉત્પાદનમાં વરવી અસર થાય છે અને પાકઉત્પાદનમાં ૧૦ ટકા સુધીનો ઘટાડો થઈ શકે છે. તેને કારણે એશિયા અને આફ્રિકામાં કુપોષણનું જોખમ વધી શકે છે. પાણીનો ભરાવો અને દરિયાના પાણીની સપાટી વધવાને કારણે દરિયાકાંઠે પૂરની ઘટનાઓ વધી શકે, જેમાં જાન-માલની હાનિ ભોગવવી પડે અને બીમારીઓનું પ્રમાણ પણ વધી શકે છે. વાયુ પ્રદૂષણ અને ચેપનું પ્રમાણ વધતાં બીજી ઘણી ક્લાઇમેટ ચેન્જને સંબંધિત આરોગ્યની અનિયમિતતાઓ વધી શકે છે અને સાથે સાથે ચેપી બીમારીઓનો ફેલાવો વધી શકે તો કુદરતી આફતો દરમિયાન આરોગ્ય તંત્રને પણ નુકસાન વેઠવું પડે, વગેરે પડકારો ઊભા થઈ શકે છે.

ક્લાઇમેટ ચેન્જની આરોગ્ય પર પડનારી અસર સામે લડી શકે એવી ક્ષમતા વિકસાવતી પદ્ધતિઓ વૈશ્વિક આરોગ્ય ખાતર અપનાવ્યા વિના છૂટકો નથી. આમાં જાહેર આરોગ્ય તંત્ર, સ્વચ્છતાની સુવિધા, ગંદા પાણીનું શુદ્ધીકરણ, સારી સંસ્થાકીય ગોઠવણો અને સ્થાનિક સ્તરે અસરકારક રીતે થઈ શકે એવું દેખરેખ તંત્ર અને સાથે સાથે લોકોમાં ક્લાઇમેટ ચેન્જના મુદ્દાઓ અંગે જાગૃતિ ઊભી કરવાનો સમાવેશ થાય છે. ક્લાઇમેટ ચેન્જના મુદ્દે વૈજ્ઞાનિક રીતે અનેક અનિશ્ચિતતા પ્રવર્તતી હોવા છતાં હાલના સમયમાં ક્લાઇમેટ ચેન્જ અંગે સંશોધનો કરનારા દ્વારા અપાતી માહિતીને ધ્યાનમાં લઈને નિર્ણય કરવાનો સમય આવી પહોંચ્યો છે.

રાજીવ કે. ગુપ્તા ક્લાઇમેટ ચેન્જ વિભાગના સચિવ છે.